

Verlag Invitational Conference blended/online opleiden

Op 11 maart 2021 kwamen ruim 60 mensen bij elkaar die allen affiniteit hebben met het thema online/blended cgt-opleiden. In dit verslag lees je begrippen en uitgangspunten, tips bij online opleiden, voor- en nadelen van online opleiden en suggesties voor de VGCT-regelgeving.

We begonnen de middag met het uiteenzetten van de uitdagingen rondom online/blenden opleiden in post-corona tijd. In 2020 zijn wij gestart met het herzien van het accreditatie reglement. We wilden het hele reglement onder de loep nemen en onderzoeken waar modernisering en aanpassingen wenselijk waren. Daarbij zagen we ook dat het digitaal leren de laatste jaren meer in opkomst was. En toen kwam corona. Met de komst van corona en het in razend tempo omzetten van fysiek naar online onderwijs, veranderde het beeld ten aanzien van lesgeven volledig. Een herziening van ons accreditatiereglement was actueler dan ooit, zeker op het gebied van online opleiden. In het huidige reglement betekent blended onderwijs minstens 60 uur klassikaal onderwijs en hoogstens 40 uren online onderwijs. Maar ooit, als corona weer voorbij is en we geen beperkingen meer hebben, willen we inhoudelijk en didactisch goede keuzes maken met betrekking tot het opleiden. We weten inmiddels dat er veel meer mogelijk is met online onderwijs. Door bijvoorbeeld ook via ZOOM interactief onderwijs te hebben, gaan al deze begrippen schuiven. Wat is eigenlijk nog een contactuur? Moet dat fysiek of kan dat ook via ZOOM? Wat zijn eigenlijk huiswerkopdrachten of werkuren? Is de verdeling tussen contacturen en werkuren nog passend? Is er een ideale verhouding tussen face-to-face en online onderwijs? En hoe kun je flexibel zijn hierin en toch de kwaliteit waarborgen?

Voorafgaande aan de dag vulden deelnemers een online vragenlijst in. De resultaten hiervan gaven al veel duidelijkheid, maar riepen ook vragen op, zoals, waarom vinden sommige mensen contact via zoom intensiever terwijl anderen het juist minder intensief vinden? Waarom ervaren sommige mensen het kijken van filmpjes als een contactuur en andere als een huiswerkuur? Wat zijn de voordelen van fysiek bij elkaar zijn en moeten we daar regels over afspreken? In de bijlage is een samenvatting van de resultaten van de vragenlijst te vinden evenals de punten waarover in de middag gesproken is.

Centrale presentatie Anouk Reijnen

Voordat er in kleine groepen gesproken werd over een aantal uitdagingen, vertelde Anouk Reijnen (werkzaam als onderwijskundige bij PAO psychologie) ons meer over een aantal belangrijke begrippen en uitgangspunten die in de wetenschap gebruikt worden en gaf zij tips.

Begrippen en uitgangspunten:

Hieronder worden de begrippen uitgewerkt:

- Online leren
 - Onderwijs waarbij >80% van de materialen, tools en diensten van onderwijs online aangeboden worden.
- Face-to-face leren
 - Daar spreken we van als <30% van materialen, tools en diensten van het onderwijs online aangeboden worden.
 - >70% is dus klassikaal of in live contact.
 - Face-to-face betekent echt met elkaar lijfelijk aanwezig zijn in dezelfde ruimte.
- Blended/hybride leren:
 - Combinatie van face-to-face en online leren.
 - 30%-80% van de materialen, diensten, tools wordt online aangeboden
 - Het kan dan gaan om verspreid over tijd of tegelijkertijd
- E-learning/ technology enhanced learning:

- alle vormen van leren waar technologie aan te pas komt (dus ook online- of blended leren).
- Al het online of blended onderwijs valt onder e-learning, maar niet alle e-learning is ook blended of online.

De literatuur maakt onderscheid tussen grofweg drie vormen van online leren:

- Ingeblikt leren:
 - Lesstof die deelnemers zelfstandig kunnen volgen.
 - Er is geen communicatie tussen docent en deelnemer(s).
 - Hierbij benoemde de spreker duidelijk dat het alleen bekijken van de stof leren niet efficiënt maakt. De activerende werkvormen en oefeningen, ook in ingeblikte vorm, kunnen een bijdrage leveren aan leren.
 - Voorbeelden: een online leeromgeving, video of game.
- Asynchroon leren:
 - Er is wel communicatie tussen docent en deelnemers.
 - Maar ze zijn niet op hetzelfde moment online.
 - Voorbeelden: Mail, blogbericht, video opnemen van de praktijksetting en delen met docent, peerfeedback.
- Synchron leren:
 - Er is direct contact tussen docent en deelnemer(s).
 - Ze zijn op hetzelfde moment online en communiceren direct met elkaar.
 - Hierbij benoemde de spreker dat er goed naar de interactie gekeken moet worden. Alleen zenden is geen effectieve leer methode. Kennis overdragen moet gevolgd worden door aan de slag te gaan met de kennis, zoals in break-out-sessies.
 - Voorbeelden: ZOOM-sessies.

Tips bij online opleiden van Anouk Reijnen:

- Eén op één overzetten van klassikaal naar online niet zo'n goed idee. Online synchron leren is namelijk vermoeiender dan wanneer dit face-to-face gebeurt.
- Het gaat om een balans: niet alleen synchron, niet alleen asynchroon, niet alleen ingeblikt.
- Biedt structuur tijdens de bijeenkomst.
- Voorkom een overbelasting van het werkgeheugen door informatie in hapjes aan de bieden.
- Activeer voorkennis en verbindt de voorkennis met nieuwe kennis. Hou er hierbij rekening mee dat niet iedereen dezelfde voorkennis heeft.
- Gebruik activerende werkvormen.
- Maak het persoonlijk tijdens de cursusdag, maar ook tussendoor.
- Ondersteun deelnemers in leerstrategieën en in ICT-middelen.
- Houdt rekening met de motivatie (o.a. zelfdeterminatie theorie)
- Houdt rekening met de multimedia theorie:
 - Zorg dat materiaal makkelijk te vinden is en dat er een goede uitleg is over bijvoorbeeld ZOOM of de leeromgeving.
 - Auditieve ondersteuning: zorg dat een stem te horen is in het digitale materiaal.
 - Visuele ondersteuning: gebruik liever afbeeldingen ter ondersteuning dan tekst, zodat het werkgeheugen niet overbelast wordt.
 - Zorg dat video's één duidelijk onderwerp hebben.
 - Vermijd de chat naast een uitzending, dit vraagt om verwerken van verschillende soorten informatie.
 - Gebruik icoontjes en cues om de aandacht te richten.
 - Motivatie om te leren is een resultante van autonomie, verbondenheid en competentie.

Opbrengsten vanuit de deelnemers

Na de presentatie werd er in vier groepen gesproken over een aantal thema's. Er werden veel ervaringen met online opleiden uitgewisseld en er werd nagedacht wat goede richtlijnen voor de VGCT zijn rondom online opleiden. Een aantal belangrijke punten waren:

Voor- en nadelen van online opleiden:

Voordelen

- Het onderwijs is met de komst van het online opleiden efficiënter geworden
- Een voordeel is dat cursussen nu ook voor een internationaal publiek beschikbaar zijn
- Met online leren is meer differentiatie mogelijk, leertrajecten bijsturen, E-learning, a-synchroon
- Voordeel van online is dat de drop-out minder groot is. Mensen kunnen in lastige situaties (bv een ziek kind of er rijden geen treinen) toch de cursusdag bijwonen. In het geval dat iemand toch de cursusdag moet missen is deze nog online terug te kijken
- Voordeel: veel deelnemers ervaren volgen van de les in hun eigen omgeving als veiliger
- Voordeel: Je kunt mensen beter met hun eigen casuïstiek laten werken. In een fysieke les worden vaak maar enkele casussen ingebracht, terwijl in een blended omgeving iedereen veel makkelijker met eigen casuïstiek aan de slag kan.
- In een blended omgeving theorie bekijken heeft als voordeel dat de cursist informatie kan stop zetten, terugspoelen, herhalen etc.
- De breakout rooms zorgen ervoor dat er veel wisseling van deelnemers in de subgroepjes is, waardoor je met meer mensen oefent. Rollenspel in de breakout rooms is prettiger, omdat je minder een kritisch forum hebt die meekijkt.
- Doordat we minder reizen is onze ecologische footprint kleiner.

Nadelen

- Bij online leren is er weinig ruimte voor spontane werkgerelateerde discussies. Dit kan je deels opvangen door meer tijd te geven in Breakout rooms.
- Bij online rollenspellen wordt het fysieke, tactiele aspect gemist, de non verbale houding is moeilijker te zien bij online rollenspellen. Je ziet alleen het hoofd en niet de rest van het lijf. Ook het goedkeurende gemompel gaat niet bij online onderwijs. Verder is echt oogcontact maken niet mogelijk, omdat je online niet in elkaars ogen kan kijken. Online rollenspellen over gezinstherapie is ook lastiger.
- Hybride onderwijs waarbij een deel van de groep thuis zit en een deel in de klas is voor veel mensen geen wenselijk vorm om cursussen in te geven.
- Tijdens theemomenten en pauzes is het sociale contact heel belangrijk. Sommige cursussen/opleidingen hebben geleid tot dierbare vriendschappen. Dat mist bij online onderwijs.
- Bij online onderwijs kan er afleiding zijn door rondlopende kinderen enz. Niet iedereen heeft een werkruimte aan huis. Een oplossing hiervoor is bv. een werkruimte huren in de buurt, met lunch. Ben je er toch even echt uit.
- De internetverbinding is niet overal even stabiel.

Tips voor online opleiden vanuit de groepen:

- Online opleiden geeft echt een andere dynamiek. Houdt daar rekening mee in de cursusopzet.
- Heb aandacht voor persoonlijk contact. Zorg dat je de deelnemers kent en dat zij elkaar kennen.
- Het is van uitermate groot belang dat de techniek goed geregeld is en dat docenten en cursisten goed kunnen omgaan met de techniek.
- Een e-learning is veel werk om te maken maar wel een heel goed middel.

- De balans tussen asynchroon en synchroon leren is heel belangrijk. Interactie in de les is van belang.
- Er is weinig wat niet online kan, maar break-out rooms en (inter)actieve werkvormen zijn essentieel.
- Energizers zijn belangrijk om tussendoor te doen, anders zakt iedereen in.
- Het is belangrijk een goede balans te zoeken tussen fysieke lessen en online lessen. Wat die verhouding is, is moeilijk te bepalen. Verschillende aspecten spelen een rol:
 - Wat is de voorkeur/kracht van de docent?
 - Wat is het doel van de cursus?
 - Wat is het soort cursus?
 - Wat is de groepsgrootte?
 - Wat is de cursusduur?
 - Wat is het niveau van de cursus? HBO/WO?
- Heb bij online onderwijs extra aandacht voor rust, ruimte, digitale didaktiek en contact.
- Zet ook oefeningen in op verbinding.
- Evalueer tijdens de cursus al regelmatig. Hebben bepaalde onderwerpen meer aandacht nodig? Missen (bepaalde) deelnemers informatie of ondersteuning? Pas je les dan aan.
- Maak gebruik van flipping the classroom. Laat mensen vooraf thuis informatie bekijken/lezen/voorbereiden en besteed tijdens de lessen vooral aandacht aan het bespreken daarvan.
- Koppel het vooraf individueel kijken van een filmpje altijd aan een bepaalde opdracht, zodat het filmpje ook actief bekeken wordt.
- Begin een online les door even 5 minuten 1 op 1 te gaan.
- Wijs een van de deelnemers aan als moderator. Laat die persoon zoveel mogelijk vragen beantwoorden. Wissel dit af. Dit verlaagt de belasting van de docent en is leerzaam voor de deelnemer.
- Laat mensen in kleine groepjes bij elkaar samen de online les volgen.
- Denk na wat aan kennis, vaardigheden en attitude bij een cursus horen en wat een plek kan krijgen in supervisie.

Suggesties voor de VGCT-regelgeving:

- Laat de keuze voor de verhouding online vs. fysiek onderwijs bij de opleiders, maar stel wel kaders.
- Een contactuur fysiek staat gelijk aan een contactuur ZOOM.
- Behoudt het aantal contacturen en stel kaders in de hoeveelheid synchrone versus asynchrone contacturen (bv 50-50%).
- Laat de accreditatiecommissie ook kijken naar de online leeromgevingen. Een papieren draaiboek alleen doet geen recht aan de cursus. Bepaalde essenties zijn in een papieren draaiboek niet over te brengen. Het papieren draaiboek is meer een bouwsteen voor een blended cursus.
- Het valt te overwegen om enkele keren in een cursus fysiek bij elkaar te komen. Maar het is vooral de docent die dat zou moeten beslissen en goed zou moeten onderbouwen.
- De hoeveelheid werkuren is een lastige. Mensen besteden nou eenmaal een verschillende hoeveelheid tijd aan het maken van een opdracht of het lezen van een stuk, dus 350 uur is een beetje kunstmatig, maar wel goed om zo te houden als leidraad.
- Alle uren die worden besteed in een flipping the classroom-format zouden moeten meetellen als contactuur.
- Deelnemers geven aan dat ze het wenselijk vinden als de VGCT flexibel omgaan met online/blended lesgeven, voorzien van bepaalde kaders.
- Omgaan met toetsen en eindtemen:
 - Filmpjes kijken van opnames met cliënten is leuk, maar geeft soms problemen i.v.m. de privacy.
 - Supervisie is een manier om naar de eindtermen te kijken.
 - Verslagen schrijven en door elkaar laten nakijken, werkt ook goed.
 - Literatuur online laten lezen en iedere deelnemer een toetsvraag laten verzinnen. Alle cursisten beantwoorden allen toetsvragen, en de maker van de toetsvraag licht het antwoord toe.

- Moeten we richting het VEN-model opgaan? = competenties aftekenen (door verschillende personen).
- Overleg met de verschillende verenigingen (VEN, VST) en kom met één reglement t.a.v. online les geven.
- Maak de opleiding modulair, koppel de theorie helemaal los en laat mensen de theorie via webinars leren, met een toetsingscommissie aan het einde van de opleiding.

Overig:

- Niet vergeten dat de leerdoelen niet veranderen, alleen de middelen veranderen.
- Klassikaal onderwijs een must bij: lange opleiding, sociale contacten. Klassikaal onderwijs heeft echt een meerwaarde; gooi dit niet zomaar weg.
- Leer van online therapie geven. Kunnen we nog iets met de informatie die daarin het laatste jaar is opgedaan?

Bijlage 1 Samenvatting vragenlijst blended opleiden en bespreekpunten

1. Is het volgens jou nodig dat cursisten ook fysiek in een klaslokaal bij elkaar komen?

Antwoordkeuze	Percentage	Reacties
Ja	59,46%	22
Nee	40,54%	15

Opvallend is dat de reactie op deze vraag ongeveer gelijk verdeeld zijn. Het is interessant met groepsgenoten uit te wisselen waarom het wel of niet nodig is klassikaal bij elkaar te komen. Wat zijn voordelen en nadelen van het fysiek aanwezig zijn in de klas tijdens (een deel van) een cursus? Waarom zou dit wel of niet wenselijk zijn?

2. Wat is volgens jou de optimale verhouding tussen les in de klas en les via internet?

Antwoordkeuze	Percentage	Reacties
40% in de klas & 60% via internet	16,22%	6
60% in de klas & 40% via internet	16,22%	6
50% in de klas & 50% via internet	10,81%	4
100% via internet	0,00%	0
Ik vind dat de docent dit zelf moet bepalen	27,03%	10
Andere verhouding, namelijk: ...% in de klas & ...% via internet	29,73%	11

Je ziet dat jullie reacties over deze vraag uiteen liggen. Daarbij noemden een aantal mensen dat een vaste verhouding noemen niet mogelijk is. Het is afhankelijk van meerdere factoren, zoals onder andere het doel van de cursus, de docent en het soort cursus. Is er een optimale verhouding te noemen of niet? Wat is een goede manier voor de VGCT om om te gaan met verhoudingen in online onderwijs of onderwijs in klas? Moet dit überhaupt reglementair worden vastgelegd? Waarom?

3. In het huidige VGCT reglement is een contactuur een uur waarin cursisten met de docent in de klas direct contact hebben. Vind jij dat een contactuur via ZOOM (of ander middel) gelijk staat aan een contactuur in de klas?

Antwoordkeuze	Percentage	Reacties
Ja	78,38%	29
Nee	21,62%	8

Bijna tachtig procent vindt dat een contactuur via ZOOM gelijk staat aan een contactuur in de klas. In de uitleg van jullie reacties valt het op dat jullie de intensiviteit van online onderwijs erg verschillend ervaren. Wat is de reden dat een contactuur via ZOOM wel/niet gelijk zou staan aan de contactuur in de klas? Zijn er manieren te bedenken om eventuele uitdagingen hierin op te lossen?

4. Een VGCT basis cursus bestaat uit 100 contacturen en 350 werkuren. Werkuren zijn uren die aan een cursus worden besteed buiten de contacturen om, zoals huiswerkopdrachten. Wat voor soort werk vind jij vallen onder werkuren, die dus niet vallen onder de 100 contacturen?

Antwoordkeuze	Percentage	Reacties
Het werken in subgroepen aan een opdracht tijdens de cursusdag.	5,41%	2
Het werken in subgroepen aan een opdracht buiten de cursusdag om.	70,27%	26
Het bekijken van filmpjes.	51,35%	19
Het individueel werken aan een opdracht buiten de cursusdag om.	86,49%	32
Het lezen van literatuur.	91,89%	34
Anders, namelijk:	21,62%	8

Uit jullie reacties is duidelijk op te maken dat het lezen van literatuur en het individueel werken aan een opdracht buiten de cursus gezien wordt als huiswerk. Echter, de reacties op de andere onderdelen zijn diverser. Als je er rekening mee houdt dat het in online onderwijs belangrijk is schermtijd af te wisselen met niet schermtijd, verandert je mening over deze vraag dan? Is een onderscheid tussen contacturen en werkuren in de wereld van blended onderwijs überhaupt nog relevant?